

Напонта Валентина,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти

Котловий Сергій,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальних технологій,

Житомирський педагогічний університет імені Івана Франка

ПСИХОЛОГІЧНА ТА ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛІВ ДО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасна освітня система України перебуває в процесі реформування, орієнтуючись на принципи інклюзії та забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, включно з тими, хто має особливі освітні потреби (ООП). Відповідно до концепції Нової української школи та міжнародних стандартів інклюзивного навчання, важливу роль у цьому процесі відіграє вчитель, який повинен бути не лише професійно підготовленим, а й психологічно готовим до роботи в умовах інклюзивного середовища. Проте на практиці багато педагогів стикаються з труднощами у взаємодії з дітьми з ООП через недостатню фахову підготовку, відсутність необхідних методичних інструментів, брак досвіду та психологічні бар'єри. Більше того, питання психологічної готовності є надзвичайно важливим, оскільки воно визначає рівень терпимості, емпатії, стресостійкості та здатності адаптувати навчальний процес відповідно до індивідуальних можливостей кожної дитини. В умовах війни та соціально-економічних викликів в Україні зростає кількість дітей з травматичним досвідом, психоемоційними розладами, а також фізичними та когнітивними порушеннями, що ще більше ускладнює завдання педагогів.

Проблема формування психологічної та професійної готовності вчителів до роботи в умовах інклюзивного навчання, а також розвиток інклюзії в сучасній освітній системі привертає увагу багатьох науковців, серед яких М. Буйняк, Л. Бутусова, В. Гладуш, С. Дмитрієва, Л. Дорошенко, А. Обухівська, О. Стахова, Г. Тимошко, Т. Ткаченко, О. Чеботарьова, З. Шевців, В. Шевченко,

Д. Шульженко та інші. Попри значну кількість досліджень у цій сфері, питання залишається актуальним і потребує подальшого вдосконалення. Зокрема, необхідно розробляти та впроваджувати інноваційні підходи до психологічної та професійної підготовки майбутніх педагогів, які працюватимуть з дітьми з особливими освітніми потребами, що сприятиме підвищенню ефективності інклюзивного навчання.

За словами О. Ткаченко, психологічна готовність педагогів до інклюзивного навчання є визначальним фактором у формуванні сприятливого соціально-психологічного клімату в класі. Уміння вчителя ефективно взаємодіяти з дітьми з особливими освітніми потребами впливає на характер відносин у колективі та сприяє інтеграції учнів у спільний освітній простір. Така готовність дозволяє педагогу сприймати індивідуальність кожної дитини, створюючи атмосферу прийняття й підтримки. Емоційно стійкий і толерантний вчитель формує безпечне середовище, в якому кожен учень відчувається рівноправним і захищеним [3, с. 1647].

Г. Тимошко та В. Гладуш наголошують, що професійна готовність є важливим чинником успішної діяльності педагога інклюзивної освіти. Вони підкреслюють, що професійна готовність не є вродженою, а формується в процесі спеціальної підготовки, яка включає розвиток професійного інтересу, мотивації, навчання, самоосвіти та досягнення поставлених цілей [2, с. 101].

Л. Котлова та І. Долінчук виявили, що майбутні педагоги не мають достатньої психологічної готовності до роботи в умовах інклюзивної освіти за кількома напрямками. По-перше, вони відчують нестачу знань щодо особливостей розвитку дітей з ООП. По-друге, багато майбутніх педагогів висловлюють невпевненість у роботі в інклюзивному середовищі через брак зацікавленості, страх перед новими вимогами та усвідомлення високої відповідальності перед учнями та їх батьками. По-третє, у них недостатньо сформовані науково-методичні навички, що зумовлено відсутністю необхідних знань і практичного досвіду взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами [1, с. 23].

Таким чином, на нашу думку, психологічна готовність вчителя до навчання дітей з особливими освітніми потребами – це його здатність приймати, розуміти та підтримувати таких учнів, зберігаючи емоційну стійкість і толерантність. Вона включає емпатію, терпіння, здатність до самоконтролю та вміння створювати сприятливу атмосферу в класі. Важливо, щоб педагог був відкритим до нових підходів, умів адаптуватися до різних ситуацій і знаходити індивідуальний підхід до кожної дитини, допомагаючи їй відчувати себе комфортно та впевнено. Професійна готовність вчителя до навчання дітей з особливими освітніми потребами, у свою чергу, означає володіння необхідними знаннями, методиками та навичками для ефективної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Це передбачає знання сучасних підходів до інклюзивного навчання, використання адаптованих програм, спеціальних методик викладання, а також співпрацю з батьками та фахівцями (психологами, логопедами, корекційними педагогами). Високий рівень професійної компетентності дає змогу педагогу не лише якісно організовувати навчальний процес, а й сприяти всебічному розвитку та соціалізації таких учнів.

Список використаних джерел

1. Котлова Л.О., Долінчук І.О. Професійна та психологічна готовність педагога до навчання дітей, які мають особливі освітні потреби. *Інклюзивне навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в сучасних умовах : проблеми та перспективи розвитку: зб. наук. праць: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* за ред. І.Д. Сахневич. Житомир. 2023. С. 20–24.
2. Тимошко Г.М., Гладуш В.А. Розвиток комунікативної компетентності педагогів в умовах інклюзивного освітнього середовища: монографія. Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2023. 192 с.
3. Ткаченко О.Т. Психологічна готовність вчителів до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Журнал «Перспективи та інновації науки»*. № 11(45) 2024. С. 1643–1650.

*Павлюк Леся,
студентка спеціальності 016 Спеціальна освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ В УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Мовлення є однією з найважливіших психологічних функцій людини, в основі якої лежить використання знакової системи мови в процесі спілкування. Розвиток зв'язного мовлення в учнів з особливими освітніми потребами є ключовим завданням логопедичної практики. Формування мовленнєвої компетентності сприяє не лише академічному успіху, а й соціальній інтеграції та є важливим аспектом формування комунікативної компетентності дитини. Для учнів з особливими освітніми потребами цей процес часто ускладнений через різні порушення мовленнєвої діяльності, когнітивні труднощі, недостатній розвиток моторики та обмежену можливість соціальної взаємодії. За даними досліджень, порушення мовлення спостерігаються у значного відсотка дітей з особливими освітніми потребами, що впливає на їхню здатність до навчання, соціальної адаптації та емоційного розвитку. Сучасна освіта ставить перед логопедами та педагогами завдання забезпечити ефективну корекційну допомогу учням, використовуючи інноваційні методики та індивідуалізований підхід.

З огляду на впровадження інклюзивної освіти в Україні (Закон України «Про освіту», 2017), особливого значення набуває розробка сучасних технологій навчання, що сприятимуть розвитку зв'язного мовлення в дітей з особливими освітніми потребами та їхній успішній інтеграції в суспільство.

Сучасні підходи до розвитку зв'язного мовлення базуються на когнітивно-комунікативному, діяльнісному та особистісно-орієнтованому підходах.

Мовлення є основним засобом пізнання світу, спілкування та взаємодії з іншими людьми. Достатній рівень зв'язного мовлення дозволяє дитині виражати